

Sahibkarlıq sahəsində mövcud yoxlama sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətləri-TƏKLİFLƏR

Abil Bayramov,
Hüquqşünas-ekspert

Sahibkarlıq sahəsində yoxlamalara münasibətdə yeni yanaşmanı əks etdirən qanunvericiliyin təhlili göstərir ki, onun müddəaları xarici ölkələrin müsbət təcrübəsinə əsaslanır və əvvəlki tənzimləmə ilə müqayisədə xeyli mütərəqqi xarakter daşıyır. Lakin bununla yanaşı hesab edirik ki, mövcud yoxlama sisteminin daha səmərəli təşkili üçün islahatlar davam etdirilməlidir. Bunun üçün aşağıdakı addımların atılmasına ehtiyac olduğu qənaətinə gəlirik.

Yoxlayıcı orqanların təşkilati strukturunun təkmilləşdirilməsi. Sahibkarlıq sahəsində yoxlamalar çoxsaylı dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirilir. Bir sıra ölkələrin müsbət təcrübəsi göstərir ki, yoxlayıcı orqanların konsolidasiyası yoxlamaların səmərəliliyinin artırılması və resurslara qənaət baxımından daha effektiv addımdır. Azərbaycanda da bu istiqamətdə islahat imkanları nəzərdən keçirilə bilər. İslahatların müxtəlif variantları mümkündür.

Variantlardan biri bütün sahələr üzrə sahibkarlıq sahəsində yoxlamaların təşkili və həyata keçirilməsinə məsul olan mərkəzləşdirilmiş orqanın yaradılması ola bilər. Bu model prosedurları, sanksiya tiplərini, məlumatların idarə edilməsi sistemini bir mərkəzdə cəmləşdirməyə imkan verə bilər. Belə model Xorvatiya, Bosniya və Herseqovina kimi ölkələrdə uğurla tətbiq edilib.

Digər alternativ variant kimi müxtəlif nəzarət sahələri üzrə yoxlayıcı orqanların konsolidasiyasınəzərdən keçirilə bilər.Bu, yoxlayıcı orqanların sayının azalmasına, yoxlamalarda təkrarçılığın istisna olunmasına, yoxlamalar zamanı vahid yanaşma və prinsiplərin tətbiqinə imkan verə bilər. Belə model Böyük Britaniyada tətbiq olunur. Orada təftişlər ticarət standartları, ərzaq təhlükəsizliyi, ətraf mühitin gigiyenası və s. kimi böyük qruplar üzrə təşkil olunub.

Risk qiymətləndirilməsi əsasında yoxlamaların aparılması dövriliyinin təkmilləşdirilməsi. Mövcud qanunvericilik yoxlamaların risk qrupları üçün müəyyənləşdirilmiş dövtiliklə aparılmasını nəzərdə tutur. Şübhəsiz ki, yoxlamalara münasibətdə bu yeni yanaşma həm sahibkarlıq subyektlərinin maraqlarına uyğundur, həm də dövlət resurslarının rəşional istifadəsinə şərait yaradır. Lakin bununla yanaşı hesab edirik ki, qanunvericilikdə plan üzrə yoxlamaların risk qrupları üçün müəyyənləşdirilmiş dövriliyin artırılması daha məqsədəuyğun olardı. Bunun müxtəlif variantları mümkündür.

Variant 1. Plan üzrə yoxlamaların dövriliyi aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

- yüksək risk qrupuna aid edilən sahibkara münasibətdə - ildə bir dəfədən çox olmayaraq;
- orta risk qrupuna aid edilən sahibkara münasibətdə - üç ildə bir dəfədən çox olmayaraq;
- aşağı risk qrupuna aid edilən sahibkara münasibətdə - 5 ildə bir dəfədən çox olmayaraq.

Təklif edilən dövrilik yoxlamaların səmərəliliyini artırmağa və mövcud resurslara qənaət etməyə imkan verərdi.

Variant 2.

Mövcud qanunvericilik plan üzrə yoxlamaların ümumiyyətlə təyin edilməməsi hallarını nəzərdə tutumur. Xüsusilə orta və aşağı risk qrupuna daxil olan sahibkarlara münasibətdə yoxlamaların təyin edilməməsi üçün müəyyən şərtlərin, məsələn, ötən

dövr ərzində hər hansı pozuntuya yol verməmə, müsbət auditor rəyi və s. kimi şərtlər nəzərdə tutula bilər. Belə yanaşma yoxlamaların səmərəliliyinin təmin edilməsi və sahibkarlıq subyektlərinin qanuni tələblərə əməl etməyə stimullaşdırılması baxımından məqsədəuyğun olardı.

Yoxlayıcıların cavab verməli olduğu peşəkarlıq tələblərinin

konkretləşdirilməsi. Qanuna əsasən, yoxlayıcı orqana işə qəbul olunmuş şəxslər yoxlamaya buraxılmamışdan əvvəl yoxlama prosedurlarına dair təlim keçməlidirlər. Təlim yoxlayıcı orqan tərəfindən yoxlayıcıların peşəkarlığının artırılması məqsədi ilə ildə ən azı bir dəfə təşkil edilir. Yoxlayıcıların peşəkarlıq tələbləri ilə bağlı müddəalar qeyd olunanlarla məhdudlaşır və peşəkarlıq tələblərinin nədən ibarət olması və hansı meyarlara əsaslanması sual olaraq qalır. Hesab edirik ki, yoxlayıcıların cavab verməli olduğu peşəkarlıq tələblərinin konkret nədən ibarət olmasını özündə əks etdirən normativ sənədin hazırlanmasına ehtiyac var.

Yoxlayıcı orqanların və onların nəzarət sahələrinin siyahısının hazırlanmasının sürətləndirilməsi. "Sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların tənzimlənməsi və sahibkarların maraqlarının müdafiəsi haqqında" Qanunda göstərilir ki, yoxlayıcı orqanların və onların nəzarət sahələrinin siyahısı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti) tərəfindən müəyyən edilir. Qanunun tətbiqi ilə bağlı Fərmanda bunun üçün Nazirlər Kabinetinə iki ay vaxt verilmişdi. Lakin fərmanın qəbulundan üç ildən artıq vaxt keçsə dəyoxlayıcı orqanların və onların nəzarət sahələrinin siyahısı hələ müəyyən edilməyib.

Yoxlamaların səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinin nəticələrinə əsasən yoxlayıcıları stimullaşdırma mexanizmlərinin hazırlanması. Qanunvericiliyə əsasən, yoxlamaların əsas prinsiplərindən biri yoxlamanın qabaqlayıcı və profilaktik xarakter daşması və sahibkarlıq fəaliyyətinə dair məcburi tələblərə riayət olunmasında sahibkara köməklik göstərilməsinə xidmət etməsidir. Bu baxımdan, yoxlamaların səmərəlilik ölçülərindən biri də sahibkarlıq subyektlərinin məcburi tələblərə əməl etmə səviyyəsi və bunun nəticəsində yoxlamaların sayının və yoxlama xərclərinin azalmasıdır. Belə nəticənin əldə olunması yoxlayıcının fəaliyyətindən, onun yoxlama prosesinə və yoxlama subyektinə yanaşmasından əhəmiyyətli dərəcədə asılı olduğundan yoxlayıcıları stimullaşdırma mexanizmlərinin yaradılması məqsədəuyğun olardı.

Şikayət prosedurlarının çevikliyinə təmin edilməsi. Qanunvericiliyə əsasən, yoxlayıcı orqanın qərarından verilən şikayətə yuxarı dövlət orqanı tərəfindən 15 iş günü müddətində baxılır. Fikrimizcə, bu müddətin 7 günədək endirilməsi daha məqsədəuyğun olardı. Çünki şikayətə baxılmanın nəzərdə tutulan müddətində sahibkarın maraqları əhəmiyyətli ziyan çəkə bilər.

Qeyd: Bu yazı Beynəlxalq Özəl Sahibkarlıq Mərkəzinin (CIPE) dəstəklədiyi tədqiqat çərçivəsində hazırlanıb.

Yazar: [admin](#) 07 iyn 2017 - 10:45:25